

EPIK MİRASIN GÖRSEL ANLATILARDAKİ YANSIMALARI: TÜRK DESTANLARININ SİNEMA VE DİZİYE ETKİLERİ

THE REFLECTIONS OF EPIC HERITAGE IN VISUAL NARRATIVES: IMPACTS OF TURKISH EPICS ON CINEMA AND TELEVISION

Sibel KARADENİZ YAĞMUR

Sorumlu Yazar/Corresponding
Author:

Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep
Üniversitesi, Türk Dili Bölümü,
Gaziantep, Türkiye.

ORCID: 0000-0002-5226-2112

E-mail: sibelkaryag@hotmail.com

Geliş Tarihi/Submitted: 28.09.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 11.10.2025

Kaynak Gösterim / Citation:
Karadeniz Yağmur, Sibel
(2025). "Epik Mirasın Görsel
Anlatılardaki Yansımaları: Türk
Destanlarının Sinema ve Diziyeye
Etkileri", Yeni Türk Edebiyatı
Araştırmaları. 17/34, 241-266.

<http://dx.doi.org/10.26517/ytea.616>

Öz

Bu çalışma, Türk destanlarının çağdaş medya ortamındaki temsillerini, özellikle televizyon ve sinema alanındaki yansımalarını incelemekte ve bu yapımların Türk kültürel kimliğinin inşası ve aktarımına nasıl katkı sağladığını tartışmaktadır. Araştırma, Batı sinemasının (özellikle Hollywood'un) mitoloji ve epik anlatıları sinema aracılığıyla küresel ölçekte yaymasından hareketle, Türk destanlarının da stratejik sinematografik uyarlamalar yoluyla benzer bir uluslararası etki potansiyeline sahip olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışmada nitel bir yöntem benimsenmiş; literatür taraması ve içerik analizi teknikleri kullanılarak, 1970 sonrası Türkiye'de üretilen ve epik öğeler barındıran dizi ile sinema yapımları değerlendirilmiştir. Bu bağlamda araştırma, *Altay Yaratılış Destanı*, *Alp Er Tunga Destanı*, *Dânişmend Gazi Destanı*, *Dede Korkut Destanı*, *Oğuz Kağan Destanı*, *Bozkurt Destanı*, *Ergenekon Destanı*, *Maaday Kara Destanı*, *Manas Destanı*, *Battal Gazi Destanı*, *Köroğlu Destanı*, *Bozoğlan Destanı* (Yusuf Beg–Ahmed Beg), *Coodarbeşim Destanı* ve *Satuk Buğra Han Destanı* gibi geniş bir Türk destan külliyyatını merkezine almaktadır.

Analizler, söz konusu destanlardan yalnızca bir bölümünün doğrudan sinema veya televizyon uyarlamalarına konu edildiğini göstermektedir. Sonuç olarak, Türk destanları küresel sinematik anlatı alanında büyük ölçüde keşfedilmeyi bekleyen güçlü bir kültürel kaynak niteliği taşımaktadır. Bu anlatıların sinemaya uyarlanması, yalnızca Türk sinemasının içerik ve estetik çeşitliliğini zenginleştirmekle kalmayacak, aynı zamanda kültürel diplomasi, kimlik inşası ve küresel algı yönetimi açısından da stratejik bir imkân sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halk edebiyatı, Destan, Türk Destanları, Sinema, Dizi.

Abstract

This study examines the representations of Turkish epics in contemporary media, particularly their reflections in television and cinema, and discusses how these productions contribute to the construction and transmission of Turkish cultural identity. Building on the observation that Western cinema—especially Hollywood—has disseminated mythology and epic narratives globally through film, the study argues that Turkish epics also possess the potential to achieve a similar international impact through strategic cinematographic adaptations.

A qualitative methodology was adopted, employing literature review and content analysis to evaluate television series and films produced in Turkey after 1970 that incorporate epic elements. Within this framework, the research focuses on a broad corpus of Turkish epics, including the *Altai Creation Epic*, *Alp Er Tunga Epic*, *Danishmend Gazi Epic*, *Book of Dede Korkut*, *Oghuz Khan Epic*, *Grey Wolf Epic*, *Ergenekon Epic*, *Maaday Kara Epic*, *Manas Epic*, *Battal Gazi Epic*, *Köroğlu Epic*, *Bozoğlan Epic* (Yusuf Beg–Ahmed Beg), *Coodarbeşim Epic*, and *Satuk Bughra Khan Epic*.

The analysis reveals that only a limited number of these epics have been directly adapted for cinema or television. Consequently, Turkish epics emerge as a powerful yet largely untapped cultural resource within the global domain of cinematic narratives. Their adaptation into film would not only enrich the thematic and aesthetic diversity of Turkish cinema but also serve as a strategic tool for cultural diplomacy, identity formation, and global perception management.

Keywords: Folk literature, Epics, Turkish Epics, Cinema, Television Series.

Extended Summary

This study examines the reflections of Turkish epics in contemporary media, focusing on how they have been reproduced in television and cinema and how these productions represent Turkish cultural identity. Epics such as the *Altay Creation*, *Alp Er Tunga*, *Danishmend Gazi*, *Dede Korkut*, *Oğuz Kağan*, *Bozkurt*, *Ergenekon*, *Maaday Kara*, *Manas*, *Battal Gazi*, *Köroğlu*, *Bozoğlu* (*Yusuf Beg–Ahmed Beg*), *Coodarbeşim*, and *Satuk Buğra Khan* have played central roles in the construction of historical identity and cultural codes.

The impact of Turkish epics on contemporary TV series and movie productions was discussed. The research adopts a qualitative approach based on documentary screening (literature review) and content analysis. The dataset consists of Turkish films and series produced after 1970 that contain epic elements, alongside relevant academic studies. Epics are evaluated as narratives transferring historical, social, and cultural values across generations, contributing to collective memory.

The Battal Gazi Epic tells the heroism of Seyyid Battal Gazi during the Arab–Byzantine wars of the Umayyad and Abbasid periods. It highlights conquest, justice, and religious struggle. Productions such as the *Epic of Battal Gazi* (1971), and *The Son of Battal Gazi* (1974), both brought history to life and mediated an ideological narrative by dealing with themes such as heroism, justice and war for religion. Productions such as *Battal Gazi Geliyor* (1973), *Battal Gazi'nin Vengeance* (1972) are other examples that continue this heroic narrative in cinema.

Dede Korkut Stories are fundamental texts that reflect the sociocultural structure and understanding of heroism of the Oghuzs. The greatest epics we have today is the Oghuz Kagan Epic, which is the common and national epic of the ancient Turkish tribes. Few direct adaptations exist: TRT's *Bamsı Beyrek* (2017), *Kökler: Dede Korkut Stories* (2013), and *Dede Korkut Stories* (2011–2013). Historical dramas like *Diriliş: Ertuğrul* (2014–2019), *Kuruluş: Osman* (2019–), and *Destan* (2021–2022) do not directly adapt Dede Korkut but use Oğuz traditions such as toy and alp, carrying forward the spirit of epic culture.

The Ergenekon Epic narrates national rebirth with the Grey Wolf as sacred guide. Adaptations remain limited: *Grey Wolves* (1976), *Ergenekon: The Story of the Roots* (2019), and TRT 2's *Roots* documentary episode. Early films like *Death of the Grey Wolves* (1949) and *Revenge of the Grey Wolves* (1950) also reflect this myth, while *Destan* (2021–2022) incorporated wolf symbolism.

The Manas Epic—with 60 variants and two million verses—is the world's largest heroic epic. It narrates Manas's life and the stories of his son Semetey and grandson Seytek. Despite its significance in Kyrgyz culture, no full-scale cinematic adaptation has been produced.

Even without direct epic adaptation, characters such as Tarkan, Kara Murat,

and Malkoçoğlu embodied epic qualities—bravery, loyalty, and resistance—creating an epic atmosphere in Turkish cinema.

Köroğlu Epic adapted several times, stressing rebellion and folk justice. *Maaday-Kara Epic* revived recently in the 2024 animation-documentary *The Epic of Maaday-Kara* (dir. Emirhan Özdemir). *Coodarbeşim Epic*: important in Kyrgyz tradition, but no adaptation. *Alp Er Tunga Epic*: culturally central, yet no direct film. *Şu Epic* recounts Alexander the Great's campaigns but remains unadapted. *Satuk Buğra Khan Epic* recounts the Karakhanid ruler's conversion to Islam; no adaptation. *Altay Creation Epic* explores cosmic order and duality; represented only in short digital videos.

Hollywood has effectively globalized mythological narratives into blockbuster cinema: *Troy* (2004), *300* (2006), *Gladiator* (2000), *Clash of the Titans* (2010), *Ben-Hur* (1959), *Exodus* (2014), *Noah* (2014), *The Lord of the Rings* (2001–2003), *The Hobbit* (2012–2014), *Thor* (2011), and *Wonder Woman* (2017). These films illustrate how epics can be repackaged as cultural exports, generating international recognition and massive box office success.

Unlike Hollywood, Türkiye has not produced epic films that reached global box office records. However, series such as *Diriliş: Ertuğrul*, *Kuruluş: Osman*, and *Destan* gained considerable regional and international popularity, particularly in Central Asia, the Middle East, and South Asia. By embedding epic themes—heroism, faith, cultural resilience—these works strengthen cultural memory and function as tools of cultural diplomacy.

As a conclusion, Turkish epics embody narratives of identity, struggle, and moral order, yet their adaptation into cinema and television remains partial. *The Battal Gazi* films, TRT's *Dede Korkut* series, and *Ergenekon* documentaries illustrate early efforts, while modern series like *Diriliş: Ertuğrul* continue the epic spirit indirectly. Compared with Hollywood's global dominance in mythological cinema, Turkish productions have yet to achieve similar reach. However, with their rich narrative potential, Turkish epics could form the basis for high-quality productions that appeal to both national pride and international audiences. Creating such works would not only visualize cultural narratives but also serve strategic purposes in cultural diplomacy, identity construction, and global cultural engagement.

GİRİŞ

Türk kültürünün en güçlü şekilde ifade edildiği alanlardan biri, sözlü gelenek ürünleri olan destanlardır. Türk halk edebiyatında önemli bir yere sahip olan destanlar, Türk devletleri ve topluluklarının tarihinde derin izler bırakan olayları konu edinir. Bu eserlerin bir kısmı yazıya geçirilmiş olup genellikle milletin kahramanlık hikâyelerini yansıtmaktadır. Destanların yeni nesillere aktarılması, kültürel sürekliliğin sağlanması açısından büyük önem taşır. Özellikle dijital

ortamlara aktarılması ve sinema sektöründe görsel olarak canlandırılması, binlerce yıllık geçmişe sahip Türk milleti için kültürel bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır.

Günümüzde Harry Potter örneğinde de görüldüğü gibi, özellikle Batılı toplumlar, kendi destanlarını sinema, tiyatro ya da roman gibi farklı çağdaş metotlarla yeniden inşa girişimleri başlatmışlardır. Bu inşa girişimlerinde bizce iki önemli sebep vardır: Birincisi, zihni artık sadece karşılıklı ilişkiye dayanmayan ve bu nedenle dinleme ile okuma kültüründen uzaklaşan gençliği farklı metotlarla millî kültür unsurları etrafında tutmaktır. İkincisiye göz kamaştırıcı sanat ürünleriyle bazı milletlerin, başka milletlere kendi millî kültürlerini pazarlama istekleridir (Gökdağ 8).

Destanların çağdaş bir dille yeniden kaleme alınması, sinema sanatında modern tekniklerle görselleştirilmesi, müzikte epik ruhu yansıtan bestelerle yorumlanması ve görsel sanatlarda temsili resimlerle ifade edilmesi; bu kültürel mirasın yaşatılması ve geleceğe taşınması açısından büyük önem taşımaktadır.

Türk kültüründe bilinen önemli destanlar sırasıyla Altay Yaratılış Destanı, Alp Er Tunga Destanı, Danişmend Gazi Destanı, Dede Korkut Destanı, Oğuz Kağan Destanı, Bozkurt Destanı, Ergenekon Destanı, Maaday Kara Destanı, Manas Destanı, Battal Gazi Destanı, Köroğlu destanları, Bozoğlan (Yusuf Beg–Ahmet Beg) Destanı, Coodarbeşim Destanı, Satuk Buğra Han Destanı şeklindedir. Her biri tarihsel kimliğin inşasında ve kültürel kodların oluşumunda merkezi bir rol oynamıştır. Bu çalışmada bu geleneksel anlatıların hangilerinin yalnızca sözlü kültür ürünleri olarak kalmadığı, hangilerinin sinema ve dizilere konu olduğu; Türk destanlarının dizi ve sinema yapımlarındaki etkisi, anlatı yapısı, karakter kurgusu değerlendirilecektir.

MATERYAL METOT

Bu çalışmada, Türk destanlarının çağdaş dizi ve sinema yapımlarına etkisi nitel yöntemle ele alınmıştır. Araştırma, belgesel tarama (literatür incelemesi) ve nitel içerik analizi yöntemlerine dayanmaktadır. Çalışmanın veri setini, 1970 sonrası Türkiye’de üretilmiş ve destansı unsurlar içeren dizi ve sinema yapımları oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında Türk destanları (Dede Korkut, Alp Er Tunga, Ergenekon, Manas, Battal Gazi, Köroğlu vb.) üzerine yazılmış akademik makaleler, kitaplar ve tezler incelenmiştir. Türk mitolojisi ve epik anlatı literatürü temel alınmıştır. TRT, Yeşilçam ve özel yapım şirketleri tarafından üretilen; içinde destan öğeleri barındıran yapım (film/dizi) belirlenmiş ve bu yapımlar incelenmiştir.

Türk destanlarının yapısal özellikleri ve bu yapıların güncel medya ürünlerinde nasıl yorumlandığı analiz edilmiştir. Çalışma yorumlayıcı, çözümleyici ve betimleyici bir çerçevede yürütülmüştür.

BULGULAR

Destanlar sözlü gelenekler yoluyla aktarılan somut olmayan kültürel miras unsurlarıdır. Ulusa ait kültürel değerlerin yaşatılması ve nesilden nesle aktarılması bu unsurların yaşatılması, tekrarlanması ve yeniden üretilmesiyle mümkündür. Ancak Türkiye’de senaryo ve görsel anlatım alanında geleneksel kültürel kaynaklardan yeterince faydalanılmadığı görülmektedir. Bu durum, yerli figürlerin unutulmasına ve yerine Batı menşeli karakterlerin geçmesine neden olmuştur. Örneğin, Köroğlu’nun yerini Robin Hood, Kerem ile Aslı’nın yerini Romeo ve Juliet almıştır (Oğuz 6; Taş Alicenap 24).

Epik eserlerin sinemaya uyarlanması, hem edebiyat hem de sinema alanında güçlü etkiler yaratan önemli bir olgudur. Homeros’un *İlyada* ve *Odyseia* destanları, yüzyıllar boyunca pek çok kültüre ilham vermiş ve modern sinemacılar için zengin birer kaynak haline gelmiştir. Bu tür uyarlamalar yalnızca tarihsel olayları yeniden anlatmakla kalmaz, aynı zamanda dönemin toplumsal ve kültürel yapısını da izleyiciye aktaran bir işlev üstlenir. Modern sinema, edebiyattan aldığı konuları kendi görsel diliyle yeniden şekillendirir; ses, görüntü ve anlatım teknikleri aracılığıyla esere farklı bir yorum ve derinlik kazandırır. *İlyada*’dan esinlenen *Troy* (2004) filmi, destanın temel temalarını dramatik biçimde yeniden yorumlarken, eserde önemli bir yere sahip olan tanrılar filmde yer almazken, anlatının merkezindeki kahramanlık vurgusu Hector’dan Achilleus’a kaydırılmıştır (Sevinç 2025).

Edebiyat-sinema ilişkisi, her iki sanat dalında üretilen yapıtlarda belirginleşir. Sinema yapıtlarında edebî türde ortaya konmuş metin ve anlatıların senaryo hammaddesi olarak kullanılmaktadır (Gariper 140).

Destan metniyle, destanlardan uyarlanan filmlerin senaryoları arasında metinler arası bir ilişki söz konusudur. Bir metnin kendinden önce üretilmiş metinlerle ilişki içinde olmasına, önceden üretilmiş metinlere karşı çıkmasına veya onlarla uyumlu hâlde olmasına “metinlerarasılık” denir (Uçan 59-61, İnce Yakar 43). Metinlerarasılık, bir metnin başka metinlerle olan paylaşımı, metinlerin iş birliğidir (Ögeyik 21, İnce Yakar 43).

Metinlerarasılık kuramı, üretilen her metnin başka metinlerden hareketle yaratıldığı düşüncesine dayanır. Alt metinleri oluşturan anlatıların oluşturduğu biçim ve anlam havuzu, yeni metnin üretilmesine kaynaklık eder. Göstergelerarasılık iki farklı gösterge dizgesi arasındaki (örneğin yazının resimle, resmin müzikle vb.) alışveriş işlemini değişik gösterge dizgelerine ait yapıtlar arasındaki açık ya da kapalı ilişkileri belirtir. Görüntü ve kurgunun birlikte işlendiği sinema, mit, destan, hikâye, roman ve tiyatro gibi farklı türlerden; özellikle senaryo başta olmak üzere çeşitli unsurlar açısından yararlanır. (Gariper 132).

Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler* adlı kuramsal inceleme kitabının Giriş

bölümünde, metinlerasının postmodern yazının temel özelliklerinden biri olduğu metinlerarası incelemenin, tüm sanat alanlarında var olan bir olgu olduğuna değinerek sinema için şu açıklamaları yapmaktadır (Aktulum 10):

Sinema bir dil, bir biçimdir (sözce). Biçimin ise bir üretilme süreci vardır (dolayısıyla sinema - her film - özel bir söylem biçimidir sözceleme). Söz konusu süreçte anlam üretiminin çoğu zaman belli bir bağlamda, ikinci elden gereçlerin yeniden kullanılmasıyla gerçekleştiği yadsınamaz bir gerçekliktir. Batı ülkelerinde böyle bir bakış açısını, sanatsal bir biçimin içsel işleyişini odağa alan kimi kuramcılar, film çözümlemeleri konusunda gitgide metinlerarası bir yaklaşımı daha fazla odağa almaya başlamışlardır. Yazınsal bağlamda, Gérard Genette'in yazın dışı alanlarda sıklıkla kullanılan etkili kuramsal çalışmaları neredeyse her türden sanatsal biçimin çözümlenmesi amacıyla önerdiği sınıflandırmalar her sanatsal biçimin doğasına uygun olarak dönüştürülerek kullanılmış ve kullanılmaktadır.

Türk destanları; tarihsel, toplumsal ve kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa, kolektif kimliğin inşa edildiği anlatılardır. Bu sözlü geleneğin modern dönemdeki yeniden üretimi ise sinema ve dizi yapımları aracılığıyla gerçekleşmiştir. Türk sineması, 1960'lı ve 70'li yıllardan itibaren destanlardan ve halk kahramanlığından beslenen filmlerle, kültürel belleği görsel dille yeniden inşa etme sürecine katkı sağlamıştır.

Destanların sinema ve diziye uyarlanma süreci, yalnızca birebir içerik aktarımı şeklinde değil, aynı zamanda yapısal ve tematik düzeyde etkilenme biçiminde gerçekleşmiştir. Türk sinemasında destanlardan esinlenilerek üretilen filmler, tarihî-kahramanlık anlatılarıyla toplumsal belleği besleyen önemli yapımlar arasında yer alır.

1. Battal Gazi ve Türk-İslam Epik Anlatısı

Battal Gazi Destanı, Anadolu'nun İslamlaşması sürecinde önemli rol oynayan kahramanlardan biri olan Seyyid Battal Gazi'nin hayatını ve kahramanlıklarını anlatır. Emevî ve Abbasî döneminde Araplarla Bizanslılar arasında gerçekleşen savaşlar çerçevesinde şekillenen bu destan, özellikle Anadolu'daki fetihleri ve Müslümanların Hristiyanlarla mücadelesini konu edinir. Battal Gazi, cesareti, savaşçılığı ve adaletiyle tanınan bir kahramandır. Destana göre, Battal Gazi, İslam'ı yaymak ve zalimlerle mücadele etmek için savaşlara katılmış, büyük kahramanlıklar göstermiştir. Mücadeleleri sırasında pek çok kez Bizans ordusuyla karşı karşıya gelmiş, düşman kalelerini ele geçirmiştir. Destanda, Battal Gazi'nin sadece bir savaşçı değil, aynı zamanda halkı koruyan, adaleti sağlayan bir lider olduğu da vurgulanır.

Battal Gazi Destanı ile ilgili Ahmet Güzel'in hazırladığı, Battal Gazi: Tarihi - Edebi - Menkıbevi Kişiliği adlı kitapta (Güzel 11), Battal Gazi'nin 8. yüzyılda Emevîler ve Abbasîler döneminde yaşamış bir Arap veya Türk savaşçısı olduğu, Anadolu'da Bizans'a karşı savaşan Müslüman ordularında önemli bir

komutan olarak yer aldığı, adının İslam fetihleriyle özdeşleştiği belirtilmiştir. Battal Gazi'nin edebî kişiliği ve destanî yapısı "Battalnâme" adı verilen halk hikâyeleriyle olağanüstü güçlere sahip, cesur ve kahraman bir figür olarak anlatılır. Battal Gazi, halk arasında bir gazi-veli (hem savaşçı hem de manevi lider) olarak kabul edilir. Hikâyelerinde genellikle Bizans İmparatoru ve onun güçlü savaşçılarıyla mücadele eder. Battal Gazi, Türk halk edebiyatında önemli bir kahraman olarak görülür.

Bu destanın sinemaya uyarlanmasıyla birlikte 1970'li yıllarda öne çıkan Battal Gazi Destanı (1971) ve Battal Gazi'nin Oğlu (1974) gibi yapımlar; kahramanlık, adalet, din uğruna savaş gibi temaları işleyerek hem tarihi canlandırmış hem de ideolojik bir anlatıya aracılık etmiştir. Battal Gazi Geliyor (1973), Battal Gazi'nin İntikamı (1972) ve Battal Gazi ve Ben (1972) gibi yapımlar da bu kahramanlık anlatısını sinemada sürdüren diğer örneklerdir (Tablo 1).

Film Adı	Yıl	Yönetmen	Başrol Oyuncusu	Dayandığı Destan
Battal Gazi Destanı	1971	Atif Yılmaz	Cüneyt Arkin	Battal Gazi Destanı
Battal Gazi'nin Oğlu	1974	Natuk Baytan	Cüneyt Arkin	Battal Gazi Destanı
Battal Gazi Geliyor	1973	Natuk Baytan	Cüneyt Arkin	Battal Gazi Destanı
Battal Gazi'nin İntikamı	1972	Natuk Baytan	Cüneyt Arkin	Battal Gazi Destanı
Kara Murat: Fatih'in Fedaisi	1972	Natuk Baytan	Cüneyt Arkin, Hale Soygazi	Halk Kahramanı, Destani Tema
Kara Murat Ölüm Emri	1974	Natuk Baytan	Cüneyt Arkin	Halk Kahramanı, Destani Tema
Kara Murat: Kara Şövalyeye Karşı	1975	Natuk Baytan	Cüneyt Arkin	Halk Kahramanı, Destani Tema
Kara Murat: Şeyh Gaffar'a Karşı	1976	Natuk Baytan & Ernest Hofbauer	Cüneyt Arkin, Daniela Giordano	Halk Kahramanı, Destani Tema
Kara Murat: Denizler Hakimi	1977	Natuk Baytan	Cüneyt Arkin, Sevdâ Karaca	Halk Kahramanı, Destani Tema
Kara Murat: Ölüm Cezası	1978	Natuk Baytan	Cüneyt Arkin	Halk Kahramanı, Destani Tema
Kara Murat Devler Savaşıyor	1978	Natuk Baytan	Cüneyt Arkin	Halk Kahramanı, Destani Tema
Malkoçoğlu Kurt Bey	1972	Süreyya Duru	Serdar Gökhan · Perihan Savaş	Halk Kahramanı, Destani Tema
Malkoçoğlu Kara Korsan	1968	Süreyya Duru	Cüneyt Arkin, Nebahat Çehre	Halk Kahramanı, Destani Tema
Avrupa'yı Titreten Türk Malkoçoğlu	1970	Süreyya Duru	Cüneyt Arkin, Selma Güneri	Halk Kahramanı, Destani Tema

Malkoçoğlu: Fedaisi	1972	Natuk Baytan	Cüneyt Arkın	Halk Kahramanı, Destani Tema
Malkoçoğlu Krallara Karşı	1967	Süreyya Duru, Remzi Cöntürk	Cüneyt Arkın	Halk Kahramanı, Destani Tema
Tarkan: Viking Kanı	1971	Mehmet Aslan	Kartal Tibet	Destan uyarlama
Tarkan (Mars'ın Kılıcı)	1969	Tunç Başaran	Kartal Tibet	Destan uyarlama
Tarkan: Gümüş Eyer	1970	Mehmet Aslan	Kartal Tibet	Destan uyarlama
Tarkan: Altın Madalyon	1972	Mehmet Aslan	Kartal Tibet	Destan uyarlama
Tarkan: Güçlü Kahraman	1973	Mehmet Aslan	Kartal Tibet	Destan uyarlama

Tablo 1. Halk Kahramanlarından Doğan Destan Temalı ve Uyarlamalı Filmler

2. Dede Korkut Uyarlamaları ve Oğuz Geleneği

Dede Korkut Hikâyeleri, Oğuzların sosyokültürel yapısını ve kahramanlık anlayışını yansıtan temel metinlerdendir. Bugün elimizde bulunan destanlar arasında en büyük ve en önemli eser, eski Türk boylarının ortak ve millî destanı olan Oğuz Kağan Destanı'dır. Türk devlet geleneği, gelenek ve törelere dayalı halk yaşayışı, boyların sosyo-ekonomik yapısı, çeşitli karakterler, motifler ve kültürel öğelerle zenginleştirilmiş olan bu destanda, tarihi olaylarla Türk mitolojisinin iç içe geçtiği görülmektedir. Oğuz Kağan Destanı'nın günümüze ulaşan yazılı nüshalarından biri, Paris Milli Kütüphanesi'nde bulunan ve Uygur harfleriyle yazılmış Türkçe bir nüshadır (Aslan, 39).

Dede Korkut ile ilgili kitaplar hem destan hem de hikâye kısmında en fazla karşımıza çıkan eserler arasında yer almaktadır. Bu kitaplardan bazılarının isimleri ve yazarları/editörleri şöyle sıralanabilir:

Boğaç Han: Dede Korkut Hikayeleri (Taşkiran, 4), Dede Korkut (Binyazar 7), Dede Korkut: Günümüz Türkçesiyle (Aydın 9), Dede Korkut: Tıpkı Basım-Arap Harfli Metin Çeviri Yazı Günümüz Türkçesi (Tosun 10), Dede Korkut Hikayeleri (Kurt 11), Dede Korkut Hikayeleri (Terzioğlu 10), Dede Korkut Hikâyeleri : Kitab-ı Dedem Korkut (Çakan Vîl), Dede Korkut Kitabı: (Transkripsiyon, İnceleme, Sözlük (Özsoy 26), Dede Korkut Kitabı'nın Poetikasına Giriş: Şafak varyantı (Abdulla, 22), Dede Korkut Okumaları (Korkmaz 14), Dede Korkut'un Paltosu: Bamsı Beyrek Boyu: İnceleme - Çeşitlemeler - Şah Kasım Hikayesi Metni (Emeksiz 23), Dedem Korkut Kitabı Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme: (Türkiye'deki Yayınlar 1916-2013) (Bekki 13), Deli Dumrul: Dede Korkut Hikayeleri -2 (Taşkiran 7), Fables Choiesies de Dede Korkut (Küçük, 7), Kitab-ı Dede Korkut: Güncel Okumalar (Özden 13), Mitten Yazıya veya Gizli Dede Korkut (Abdulla 8), Açık kitap: Dede Korkut (Aliyev 9), Dede Korkut Hikayeleri (Açın 12), Dede Korkut

Hikayeleri (Koca 9), Dede Korkut Öyküleri (Yiğit 11).

Dede Korkut Hikâyelerinin oluşumunda, ilk tarihi dönem ve coğrafi alan, Oğuzların Sir Derya boylarındaki yerleşim bölgelerinde, komşuları olan Peçenekler ve Kıpçaklarla yaptıkları mücadelelerle şekillenmiştir. İkinci tarihî dönem ve coğrafi bölge ise Oğuzların 11. yüzyıldan itibaren göç ettikleri Ön Asya ve Doğu Anadolu'daki Rum, Gürcü ve Abazalar ile olan mücadeleleridir. Hikâyelerde yer alan bazı olayların, Oğuzların eski dönemlerine ve Oğuz Kağan Destanı'na ait olduğu görülmektedir. Dede Korkut'ta kahramanların olağanüstü doğumu, ad koyma törenleri, av törenleri, yağma geleneği, ölüm, yas, evlenme adetleri ve inanış biçimleri gibi Oğuz yaşamının hemen her yönü, pek çok töresel ve törensel davranış, ritüel ve geleneksel motiflerle örülerek anlatılmıştır. Eski Türkler, Şamanizm inancına sahiptiler. Bu nedenle Dede Korkut Hikâyelerinde özellikle ölüm, yas ve evlenme törenlerinde Şamanist unsurlara sıkça rastlanmaktadır (Aslan 65).

Dede Korkut Hikâyeleri, Oğuz kahramanlığını ve toplumsal değerleri yansıtan temel epik metinlerdir. Bu anlatıların sinema ve televizyon formatındaki yapımları, halk kahramanlık geleneğini görsel platforma taşımıştır.

Türk destanlarında oldukça önemli olan Dede Korkut ve Oğuz kültürü ile ilgili yok denecek sayıda sinema filmi yapıldığı görülmüştür. Yapılan sinema filmleri ve dizileri şöyle sıralanabilir:

Dede Korkut Hikâyeleri: Bamsı Beyrek (2017): Yapımcılığını Uraz Kaygıaroğlu'nun yaptığı, oyuncuların Deniz Baysal, Erdal Tosun, Burak Aksak olduğu filmde yıllar evvel, Oğuz Beyleri bir aradayken Büre Han oğlu olmadığı için içlenir. Beyler, Büre'nin oğlu olması için dua eder. Bayındır Han da bir kız çocuk istediğini söyler. Bunun üzerine Beyler, onun da kızı olması için dua ederler. Çok mutlu olan Bayındır Han, eğer duaları kabul olur da bir kız evladı olursa onu Büre'nin oğluna vereceğini söyler. Böylece Bamsı ve Banu Çiçek'in beşikleri kertilir. Aradan geçen 20 yılın sonunda bu iki genç karşılaşırlar. Birbirlerine âşık olan Bamsı ve Banu Çiçek evlenmeye karar verir. Fakat Bamsı'nın kıskanç arkadaşı Yaltacık'ın genç çiftin mutluluğunu perdeleyecek sinsi planları vardır. Bamsı Beyrek karakteri, Dede Korkut metinlerinden uyarlanarak hem sinemada hem de televizyonda popüler hâle gelmiştir (Dede Korkut Hikayeleri: Bamsı Beyrek).

TRT yapımı belgesel serisi Köklerde Dede Korkut Hikâyeleri episodunda Dede Korkut Hikâyeleri ve "töre meselesi" ele alınır. 6 No.lu Episod, Oğuz Kağan Destanı'nda; Oğuz Kağan Destanı ve Türklerin devlet tasavvuru işlenir. 2023 yılı yapımında, Sinan Yormaz ve Mustafa Berk yapımcı ve Teoman Duralı, Tayfun Eraslan, Aynur Koçak oyuncu olarak görev almıştır (Kökler, Oğuz Kağan Destanı).

Dede Korkut Hikâyeleri, 2011-2013 yılları arasında TRT Çocuk'ta yayımlanan tarihî, fantastik ve epik unsurlar taşıyan bir Türk çizgi dizisidir. Yapımcılığını Mavi Rüya Animasyon Stüdyosu üstlenmiştir. Dizi, Dede Korkut efsanesini

temel olarak Türk mitolojisinin önemli kahramanları olan Boğaç Han, Uruz, Banu Çiçek, Bamsı Beyrek, Tepegöz, Basat ve Aybüke gibi karakterlerin maceralarını konu alır. Yönetmenliğini Rakim Karakaş'ın yaptığı bu yapım, çocuklara hem eğlenceli hem de öğretici bir şekilde Türk kültürünü ve destan geleneğini tanıtmayı amaçlamaktadır (Dede Korkut Hikayeleri, Çizgi Film).

Diriliş: Ertuğrul (2014–2019, TRT 1): Yönetmenliğini Metin Günay'ın yaptığı, senaryonun Mehmet Bozdağ'a ait olduğu televizyon dizisinde Oğuz Bağlantısını Oğuzların Bozok kolundan Kayı boyu olarak görmekteyiz. Dede Korkut'a doğrudan atıf olmasa da oğuz töresi, mitolojik simgeler ve destansı anlatım güçlüdür. Dizide Dede Korkut'un çizdiği Oğuz beyleri ve alplik motifleri yoğun şekilde yer alır.

Kuruluş Osman (2019–devam ediyor, ATV): Yönetmenliğini Metin Günay'ın yaptığı senaryonun Mehmet Bozdağ'a ait olduğu dizide, Oğuzların Kayı boyuna mensup Osman Bey'in devleti kurma süreci anlatılır. Dede Korkut kültüründe yer alan toy, alplik, dua, töre gibi kavramlar işlenir. Dede Korkut figürü doğrudan yer almasa da ruhu sezdirilir.

Destan (2021–2022, ATV): Yönetmenliğini Emir Khalilzadeh'in yaptığı; başrolde Ebru Şahin, Edip Tepeli'nin oynadığı dizi, uydurma bir Orta Asya Türk beylik ortamında geçse de Oğuz destanlarından ve Dede Korkut üslubundan ilham alınarak yazılmıştır. Şamanizm, töre, savaş, alplik kavramları; dışı kahraman figürüyle mitolojik evren harmanlanmıştır.

Deli Dumrul (2017, Sinema Filmi): Yönetmenliğini Burak Aksak'ın yaptığı, Dede Korkut'un Deli Dumrul hikâyesinin çağdaş bir parodisi olan film, modernleştirilmiş bir hiciv çalışmasıdır.

Dede Korkut ile ilgili olan belgesel yapımlar şöyle sıralanabilir:

Dede Korkut'un İzinde (Belgesel, TRT Avaz, 2019): Dede Korkut'un Türk dünyasındaki anlatım biçimleri, kültürel etkileri ve tarihi mekânlarla ilişkisi işlenir.

Türk Dünyasında Dede Korkut (TRT Belgesel): Türk Cumhuriyetlerinde anlatılan versiyonları ve Dede Korkut'un ortak Türk kültüründeki rolü üzerine akademik belgesele yakın bir yapımdır.

Dede Korkut'u doğrudan konu alan sinema filmi sayısı sınırlıdır; buna karşın destansı nitelikteki pek çok dizi ve film, Dede Korkut hikâyelerinden tema ve figürler bakımından yararlanmıştır. Özellikle Boğaç Han, Bamsı Beyrek, Deli Dumrul gibi karakterler gerek isim gerekse özellik olarak dizilerde karşımıza çıkar. Örneğin, Diriliş: Ertuğrul dizisindeki Bamsı Beyrek karakteri, doğrudan Dede Korkut'tan alınmıştır. Bamsı Beyrek gibi figürler; bireysel cesaret, aile bağları ve onur gibi temalar etrafında yeniden yorumlanmıştır.

3. Ergenekon ve Bozkurt Destanlarının Sinemasal Temsili

Ergenekon ve Bozkurt Destanları, Türk milletinin yeniden doğuşunu simgeleyen sembolik anlatılardır. Ergenekon Destanında Oğuz Han soyundan gelen İlhan, Moğol iline hükümdar olur. Tatarların başında Sevinç Han vardır. Aralarında savaş çıkar, İlhan galip gelir. Sevinç Han, diğer kabileleri yanına çekerek Moğolları pusuya düşürür. Moğollar yenilir, İlhan'ın oğulları öldürülür. Sadece Kıyan ve Nüküz sağ kalır. Eşleriyle birlikte dağları aşarak bolluk içindeki bir vadiye yerleşirler. Buraya Ergenekon adı verilir. Türkler burada dört yüz yıl yaşar, çoğalır. Vadi dar gelince bir demirci dağın demir kısmını eriterek geçit açar. Çıkış sırasında bir bozkurt onlara rehberlik eder. Dışarı çıkan Türkler, Börte Çene önderliğinde yurtlarına döner, Tatarları yener ve eski güçlerine kavuşurlar. Ergenekon, Göktürklerin destanı olup Türk milletinin yeniden dirilişini simgeler (Aytaç 41). Türk destanlarında Bozkurt, kimi zaman ana kimi zaman baba figürüyle milletin yok olma tehlikesi yaşadığı anlarda ortaya çıkan ve Türk soyunun devamını sağlayan kutsal bir rehberdir. Özellikle Ergenekon ve Kut Dağı anlatılarında millî bir kılavuz rolü üstlenir. Zor zamanlarda ortaya çıkarak yön göstermesi, onu Türk mitolojisinde sembolik bir kurtarıcı hâline getirir. Bozkurt, Türk tarihindeki pek çok kahramanın simgesidir ve milletin dirilişini temsil eden güçlü bir metafordur (Aytaç 66). Bozkurtlar (1976) gibi filmler ya da Ergenekon: Köklerin Hikâyesi (2019) belgesel-dramatik yapımlar, bu mitlerin sinemasal dile dökülmüş hâlidir. Bu tür yapımlarda toplumsal diriliş, özgürlük ve birlik idealleri öne çıkar.

TRT 2'nin kültürel belgesel serisi Kökler'in 9. bölümü, Türk mitolojisinin en önemli anlatılarından biri olan Ergenekon Destanını ele alır. Bu bölümde, Göktürklerin yeniden doğuşunu simgeleyen destan, tarihsel ve kültürel bağlamda detaylı bir şekilde inceleniyor. 2023 yılında yayına giren belgesel, dramatik canlandırmalar yerine anlatıma dayalı bir formatta sunulmaktadır. Bu nedenle, geleneksel anlamda bir oyuncu kadrosu bulunmamaktadır. Ancak belgeselde yer alan katılımcılar, destanın detaylarını izleyicilere aktarmaktadır.

Ergenekon Destanı, Türk kültürünün önemli bir parçası olarak farklı medya türlerinde yeniden yorumlanmaya devam etmektedir. Ergenekon Destanı'nın sinema ve dizi uyarlamaları sınırlı görülmektedir.

Türk mitolojisinde önemli bir yere sahip olan Bozkurt efsanesi, sinema dünyasında sınırlı sayıda yapımla temsil edilmiştir. Aşağıda, bu efsaneyi konu alan veya ondan esinlenen bazı film ve dizi projeleri yer almaktadır:

Bozkurtların Ölümü (1949): Fikret Hakan'ın oyuncu olduğu, Hüseyin Nihal Atsız'ın aynı adlı romanından esinlenerek çekilen bu film, Göktürklerin Çin esaretinden kurtuluşunu ve bağımsızlık mücadelesini anlatmaktadır. Atsız, bu filmin, romanına sadık kalmadığını ve tarihi gerçekleri çarpıttığını belirtmiştir (Bozkurtların Ölümü).

Bozkurtların İntikamı (1950): Fikret Hakan'ın oyuncu olduğu film, Bozkurtların Ölümü filminin devamı niteliğindedir. Göktürklerin Çin'e karşı verdiği mücadeleyi ve Kürşad'ın liderliğindeki isyanı konu alır. Bu film de Atsız tarafından eleştirilmiş ve romanın ruhunu yansıtmadığı ifade edilmiştir.

Destan (2021–2022, ATV): Yönetmenliğini Emir Khalilzadeh'in yaptığı Ebru Şahin, Edip Tepeli'nin ana karakter olarak yer aldığı dizi Orta Asya'da geçmektedir. Bozkurt efsanesinden esinlenerek kurgulanmıştır. Dizide, Bozkurt sembolizmi ve Türk mitolojisine ait unsurlar ön plandadır. Dizi, doğrudan Bozkurt efsanesini anlatmamakla beraber ondan ilham alarak oluşturulmuştur.

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* ve *Bozkurtlar Diriliyor* romanları, Göktürklerin Çin esaretinden kurtuluşunu ve bağımsızlık mücadelesini epik bir dille anlatır. Bu eserler, Bozkurt efsanesinin edebi alandaki en önemli temsilcilerindendir.

Bozkurt efsanesi, Türk mitolojisinin önemli bir parçası olmasına rağmen sinema dünyasında yeterince temsil edilmemiştir. Ancak yukarıda belirtilen projeler ve eserler, bu efsaneyi farklı şekillerde ele alarak izleyici ve okuyuculara sunulmuştur. Gelecekte, Bozkurt efsanesine dayanan daha fazla yapımın hayata geçirilmesi, bu önemli mitolojik öğenin daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlayabilir.

4. Manas Destanı Filmleri ve Dizileri

Kırgız Millî Akademisi'nin araştırmalarına göre Manas Destanı'nın 60'tan fazla varyantı ve yaklaşık iki milyon mısraı bulunmaktadır (Kazıbayev, 1995). Destan, Manas'ın doğumu ve maceralarıyla başlar; ölümünden sonra oğlu Semetey ve torunu Seytek'in hayatlarıyla devam eden üç ana daireden oluşur. Ayrıca Coloy Han ve Er-Töştük anlatıları da bu yapının parçalarıdır. Manas Destanı, Orta Asya Türk tarihine ve kültürüne dair zengin etnografik unsurlar barındırarak yalnız Kırgızların değil, tüm Türk dünyasının ortak mirası haline gelmiştir. Hacmiyle dünyanın en büyük destanı olan Manas, evrensel insan ilişkilerini işlemesiyle dünya kültüründe de önemli bir yere sahiptir (Fedakar, 258).

Özkul Çobanoğlu kitabın giriş kısmında Türk epik destan geleneği için şu açıklamaları yapmıştır:

Türk epik destan geleneği, bağımsız ve bütüncül bir evrendir. Bu evrenin zirvesinde Oğuz Kağan Destanı yer alırken Manas Destanı ise onu yeryüzüne ve günümüze bağlayan altın kazıktır. Diğer Türk destanları ise içeriklerindeki arkaik unsurlarla bu merkezin etrafında şekillenerek anlam kazanırlar (Çobanoğlu 13).

Kırgızistan'da, halkın millî destanı olan Manas Destanı'nı konu alan tam kapsamlı bir sinema filmi ve televizyon dizisi henüz çekilmemiştir. Manas Destanı'nın televizyon dizisi olarak uyarlanması, Kırgız kültürünün tanıtımı açısından önemli bir adım olabilir. Bu konuda yapılacak projeler, destanın daha

geniş kitlelere ulaşmasını sağlayacaktır.

5. Halk Kahramanlarından Doğan Yorumlar: Tarkan, Kara Murat, Malkoçoğlu

Türk sinemasında destanlar kadar halk anlatılarından beslenen Tarkan, Kara Murat ve Malkoçoğlu gibi kahraman figürleri de yer alır. Her ne kadar birebir tarihsel veya destanî metinlere dayanmasa da bu karakterler, destanların yapısal öğeleri olan kahramanlık, sadakat, zulme karşı direniş gibi temaları içselleştirerek sinemada epik bir atmosfer oluşturur. Kara Murat karakteri, Türk sinemasının en popüler kahraman figürlerinden biri olarak 1970'li yıllarda bir dizi filmde hayat bulmuştur. Malkoçoğlu karakteri, halk anlatılarından esinlenerek Yeşilçam döneminde kahramanlık filmi türünde canlandırılmıştır. Tarkan filmleri 1969-1973 yılları arasında Türk sinemasında büyük ilgi görmüştür. Başrolünde Kartal Tibet'in yer aldığı bu yapımlar, Hun savaşçısı Tarkan'ın maceralarını konu alır. Filmlerde Tarkan'ın sadık kurdu da önemli bir figürdür (Tablo 1).

6. Bozoğlan (Yusuf Beg–Ahmet Beg) Destan Filmleri ve Dizileri

Yusuf Beg - Ahmed Beg Destanı, bazı Türk boyları arasında Bozoğlan Destanı olarak adlandırılmaktadır. Bozoğlan (Yusuf Beg - Ahmed Beg) Destanı üzerine yapılan ilk çalışma Vámbéry tarafından gerçekleştirilmiştir. Bozoğlan Destanı, Yusuf Beg ve Ahmed Beg adlı iki kahramanın hikâyesini anlatmaktadır. Destanın farklı nüshalarında, kahramanların maceraları ve olayların akıcısı değişiklik gösterebilmektedir. Özellikle bazı versiyonlarda, Köroğlu'nun hayatta olduğu ve olaylara müdahil olduğu görülürken diğerlerinde onun vefat ettiği ve sadece atıflarla anıldığı belirtilmektedir (Arslan 13).

Mevcut kayıtlarda, Bozoğlan (Yusuf Beg - Ahmet Beg) Destanı'na doğrudan dayanan bir sinema filmi veya televizyon dizisi yer almamaktadır. Hülya Arslan Erol, 2008 yılında Akçağ Yayınları tarafından yayımlanan kitabında Bozoğlan (Yusuf Beg-Ahmed Beg) Destanı'nı anlatmıştır. Bu destan akademik kitap ve tez, halk anlatısı programlarında sözlü anlatım ve radyo tiyatroları aracılığıyla yaşamını sürdürmüştür.

7. Dânişmend Gazi Destanı

Dânişmend Gazi Destanı, Anadolu'nun fethini ve İslamlaşmasını konu alan önemli bir Türk destanıdır. Ancak bu destana doğrudan dayanan bir sinema filmi veya televizyon dizisi bulunmamaktadır. Ayrıca Dânişmend Gazi'nin yaşamı ve mücadeleleri üzerine hazırlanmış çeşitli belgesel nitelikli yapımlar da bulunmaktadır. Bu kapsamda, Dânişmend Gazi'den Emiroğulları Beyliğine Çepni Türkleri adlı belgesel, Dânişmend Gazi'nin Anadolu'daki tarihî misyonunu ve bölgedeki etkilerini ele alan çalışmalardan biridir. Dânişmend ve Emiroğulları Beyliğine Çepni Türkleri belgeselinde, Doğu Karadeniz bölgesinde Tokat, Samsun, Ordu, Giresun, Gümüşhane ve Trabzon hattında beyler kurarak bu

coğrafyayı Türk-İslam yurdu haline getiren Dânişmend Gazi, Taceddinoğulları ve Hacıemiroğulları gibi önemli tarihî şahsiyet ve beyliklerin rolü ele alınmaktadır. Youtube'dan yayınlanan Dânişmend Gazi Destanı Podcast (18 dakika), Dânişmend Gazi Destanı dinletisidir (Dânişmend Gaziden Emiroğulları Beyliğine Çepni Türkleri, Dânişmend Gazi Destanı Podcast).

Dânişmend Gazi Destanı'nın yazılı versiyonları çeşitli yayınevleri tarafından yayımlanmıştır. Bekir Biçer ve Mehmet Sert'in hazırladığı Dânişmend Gazi Destanı adlı eser, Akçağ Yayınları tarafından yayımlanmıştır (Sert & Biçer 1). 2007 yılında Mehmet Sert ve Bekir Biçer tarafından ilk baskısı yayınlanan Dânişmend Gazi Destanı adlı çalışmanın önsözünde Mehmet Sert ve Bekir Biçer şu açıklamaları yapmıştır:

Dânişmendnâme, XI. ve XII. yüzyıl ait, tarihî ve dinî unsurlar taşıyan bir menkıbe eseridir. Menâkıbnâmeler, yazıldıkları dönemin toplumsal yapısını ve düşünsel iklimini yansıtan yarı tarihî metinlerdir. Anadolu'nun İslamlaşması sürecinde Horasan Erenleri ve Gâziyân-ı Rum'un etkisiyle gelişen manevî fetihler, bu geleneğin temelini oluşturmuştur. Bu dinî-Türk edebiyatının öncü eserleri arasında Dede Korkut Kitabı, Ebâ Müslimnâme, Battalnâme, Dânişmendnâme ve Saltuknâme yer alır.

Bu destan, yeryüzü haritasını atlas bir kumaş gibi kesip biçtiğimiz dönemlerin aziz bir hatırası, şanlı mazimizin paha biçilmez bir belgesi, atalarımızın Anadolu'yu yurt edinme serüvenini anlatan tarihimizin altın yapraklarından biridir. Aynı zamanda, akıncı ecdadın ruhunu yaşatan ve gençlerde cenk duygusunu coşturan bir hamaset abidesidir. Dânişmend Gazi Destanı, Anadolu'nun Türkler tarafından fethedilme sürecini ve İslamiyet'in yayılışını anlatan önemli bir destandır. Bu eser, Battal Gazi'nin torunlarından kabul edilen Melik Ahmed Dânişmend'in kahramanlıklarını ve fetihlerini konu alır (Sert ve Biçer 7).

Necati Demir, Dânişmend Gazi Destanı kitabının önsözünde Dânişmend Gazi Destanı'nın Türk destanları içerisinde önemli halkalardan biri olduğunu söylemektedir. Anadolu'yu vatan yaparken hayatını ortaya koyanların torunları olarak bizlerin bu sıkıntıları öğrenmeleri ve vatanlarının kıymetini bilmeleri amacıyla kaleme alınan eserler olduğunu belirtmiştir. Kitabın arka kapağında yazar şu ifadelerle yer vermektedir:

Anadolu'da şekillenen Türk destan geleneğinin ikinci halkasını Dânişmend Gazi Destanı oluşturur. Bu destan, Battal Gazi ile Saltuk Gazi destanları arasında yer alarak destan zincirinin sürekliliğini sağlar. Anadolu'da 8. yüzyıldan itibaren Anadolu'nun İslamlaşma ve Türkleşme sürecini konu alan Battal Gazi Destanı'nın ardından, Dânişmend Gazi Destanı'nda bu mücadelenin 11. ve 15. yüzyıllar arasındaki safhasını anlatır. Bu dönemdeki tarihsel olaylar, Dânişmend Gazi'nin efsanevi kimliğiyle harmanlanarak aktarılır (Demir 16).

Özetle, Dânişmend Gazi Destanı'na dayanan doğrudan bir film veya dizi

bulunmamakla birlikte belgesel yapımlar ve yazılı eserler aracılığıyla bu destanın anlatısı günümüze taşınmaktadır.

8. Köroğlu Destanı ile İlgili Film ve Diziler

Köroğlu şahsiyeti etrafında bir destan teşkil edecek kadar çok menkıbeler çoğalmış ve bunlar destani hikâyeler vücuda getirmiştir. Köroğlu, oluş halinde bir halk destanıdır. Yeni yeni epizodlar halinde kahramana ve arkadaşlarına affolunan macera ve menkıbeleri mütemadiyen çoğalmakta yahut değişmektedir. (Boratav 229, Gariper 133)

Köroğlu Destanı, halk kahramanı Köroğlu'nun haksızlıklara karşı verdiği mücadeleyi anlatır. Anadolu, Azerbaycan, Türkmenistan ve Orta Asya Türk toplulukları arasında geniş bir coğrafyada anlatılan bu destan, sosyal adalet, cesaret ve kahramanlık gibi temalar üzerine kuruludur.

Köroğlu, destanda yalnızca bir savaşçı değil, aynı zamanda bir halk kahramanı olarak betimlenir. Zenginden alıp fakire veren bir yiğit olarak tasvir edilir. Onun türküleri ve şiirleri, halkın içinde bulunduğu durumu ve adalet arayışını dile getirir. Destan, zaman içinde halk ozanları tarafından söylenerek günümüze kadar ulaşmıştır.

Halil İbrahim Şahin'in, *Köroğlu Destanı'nın Harmandeli Kolu Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma* adlı eserinde, destanın Harmandeli koluna dair şu bilgiler verilmektedir:

Orta Asya'da yaşayan Türkmen, Özbek ve Karakalpak Türkleri arasında günümüzde de anlatılmaya devam eden bu varyant, olağanüstü koşullarda doğan ve erkek gücüne sahip Harmandeli ile Köroğlu arasındaki mücadeleyi konu alır. Bu anlatımda Köroğlu, Harmandeli'yi güreş ve bahşılıkta alt edebilmek için Horasan veya Türkmenistan'dan Anadolu'ya bir sefer düzenler (Şahin 11).

Köroğlu: Oltu Kolu (İnceleme-Metinler) kitabı, Türk dünyasının önemli destanlarından biri olan Köroğlu Destanı'nın Oltu bölgesindeki varyantını derinlemesine incelemektedir. Eserde, Oltu koluna ait metinler detaylı bir şekilde analiz edilerek bu varyantın diğer versiyonlarla olan benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konmaktadır. Ayrıca destanın oluşumu, gelişimi ve halk kültüründeki yeri üzerine değerlendirmeler de içermektedir (Taşlıova 16).

Köroğlu Destanı, Türk halk edebiyatının önemli kahramanlık anlatılarından biridir ve sinema ile televizyon dünyasında da çeşitli uyarlamalara konu olmuştur. Köroğlu anlatısı, Türk sinema tarihinde Köroğlu (1945), Köroğlu-Türkan Sultan (1953), Köroğlu (Azerbaycan) (1960), Köroğlu (1963), Köroğlu (1968), ve Köroğlu (TRT mini dizi 1991) film olarak sinemaya uyarlanır (Tablo. 2).

Film Adı	Yıl	Yönetmen	Başrol Oyuncusu	Açıklamalar
Köroğlu-Türkan Sultan (1953)	1953	Faruk Kenç	Belgin Doruk, Bülent Ufuk, cihan Işık, aliye Rona, Mahir Özerdem, Kadir Savun	Köroğlu ile Türkan Sultan arasında geçen bir aşk hikayesi.
Koroglu (Azerbaycan)	1960	Hüseyn Seyidzade	Əfrasiyab Məmmədov, Leyla Bədirbəyli	Azerbaycan'da çekilen bu film, Köroğlu'nun halk kahramanı yönünü vurgular.
Dağlar Kralı (Köroğlu)	1963	Mehmet Dinler	Fikret Hakan, Türkan Şoray, Hüseyn Peyda, Atıf Kaptan	Bolu Beyi'nin seysis Yusuf'un getirdiği atı beğenmeyerek gözlerine mil çektirmesi üzerine bu atı yetiştirip Bolu Beyi'nden intikam almaya çalışan Köroğlu'nun hikâyesini anlatan film.
Köroğlu	1968	Atıf Yılmaz	Cüneyt Arkın, Fatma Girik	Türk sinemasının önemli yapımlarından biri olan bu film, Bolu Beyi'ne karşı verilen mücadeleyi konu alır.
Köroğlu (TRT Mini Dizi)	1991	Hüseyn Taşkın, Kamil Renklidere	Bülent Bilgiç, Melike Zobu	TRT tarafından yayınlanan bu mini dizi, destanın televizyon uyarlamasıdır.
Köroğlu (film)	1945	Mümtaz Ener ve Refik Kemal Arduman	Mümtaz Ener, Gülistan Güzey, Hulusi Kentmen,	Zalimliğiyle tanınan Bolu Beyi, seysis Yusuf Ağa'dan bir at getirmesini ister. Ancak beğenmediği at yüzünden Yusuf Ağa'nın gözlerini mil çektirir. Bunun üzerine oğlu Ruşen, "Köroğlu" adıyla Bolu Beyi'ne başkaldırır ve halkın desteğiyle bir direniş çetesi kurar.

Tablo 2. Köroğlu Destanından Esinlenilerek Yapılan Film ve Dizi Uyarlamaları

Bu yapımlar, Köroğlu Destanı'nın sinema ve televizyon dünyasındaki yansımalarını görmek isteyen izleyiciler için önemli kaynaklardır. Her biri, destanın farklı yönlerini ve dönemlerini ele alarak Türk halk edebiyatının bu önemli kahramanını farklı bakış açılarıyla sunmaktadır.

9. Maaday-Kara Destanı

Maaday-Kara Destanı, Altay Türklerinin en eski ve en hacimli kahramanlık destanlarından biridir. Maaday-Kara Destanı üzerine kaleme alınmış önemli çalışmalardan biri, *Altay Destanı: Maaday-Kara* adlı eserdir. Güney Sibiry'a'da yaşayan Altay Türklerine ait bu destan, yaşlı baba Maaday Kara ile oğlu Kögüdey

Mergen'in nesiller arası mücadelesini anlatır. Ölüm korkusu ve ölümsüzlük arayışı etrafında şekillenen anlatıda, şaman prototipi Köğüdey Mergen'in yeraltı dünyasına inerek ailesini ve halkını kurtarma çabası işlenir. Şamanist düşünce temelinde gelişen destan; yeryüzü, yeraltı ve gökyüzü olmak üzere üç kozmik düzlemde geçer. Ayrıca Büyükayı, Orion ve Kutupyıldızı'nın oluşumuna dair kozmogonik unsurlar da içerir. Eserde; 1964'te Sazon Saymoviç Surazakov'un Aleksey G. Kalkin'den derlediği Altay Türkçesi metnin çevrim yazısı, Türkiye Türkçesine çevirisi, detaylı bir giriş yazısı, sözlük ve bibliyografya da yer almaktadır (Naskali 7).

Maaday-Kara/Altay Kahramanlık Destanı adlı eser, Prof. Dr. Salahaddin Bekki tarafından hazırlanmış ve 2020 yılında Ötüken Neşriyat tarafından yayımlanmıştır. Ruht Gild'in "dünya destan literatüründe yer alacak nitelikte" olarak değerlendirdiği bu eser, Altay destan geleneğinin en kapsamlı örneğidir. Şamanist bir bakış açısıyla üç katmanlı bir evren tasavvur eden destanda -yeryüzü, yeraltı ve gökyüzü- mitolojik unsurlar epik bir anlatımla işlenir. Zalim hanlarla mücadele, canavarlarla savaş, kayıp ebeveynleri kurtarma ve yeraltı tanrısıyla yüzleşme gibi arketipsel temalar yer alır. 7739 dizeden oluşan metin, Bekki tarafından herkesin anlayabileceği şekilde Türkiye Türkçesiyle mensur biçimde yeniden yazılmıştır (Bekki 12).

Bu destan, son yıllarda sinema ve dijital platformlarda da ilgi görmeye başlamıştır. *Maaday-Kara Destanı Uyarlamaları: Yönetmenliğini Emirhan Özdemir'in yaptığı, 2024 yapımı The Epic of Maaday-Kara, animasyon, belgesel ve kısa film türlerinde olup 5 dakika 6 saniye sürelidir. Yıldız Teknik Üniversitesi öğrencileri tarafından bir proje olarak hazırlanmıştır. Film; Maaday-Kara'nın, ailesini ve halkını esir alan zalim kağanla mücadelesini, evlilik yolculuğundaki maceralarını ve yeraltı tanrısı Erlik Han ile olan savaşını üç bölümde ele almaktadır.*

Maaday Kara - Fragman (2019), YouTube üzerinden yayımlanmıştır. Maaday Kara Destanı'nın sinema uyarlamasına ait bir fragmandır. Altay Destanı - Maaday Kara [Bölüm I], YouTube üzerinden izlenebilir. Destanın ilk bölümü, anlatıcı tarafından detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Maaday-Kara Destanı, Altay Türklerinin kültürel mirasını yansıtan önemli bir eserdir. Son yıllarda bu destan için sadece kısa film ve animasyon projeleri yapıldığı, geniş kitlelere ulaşmak için film ve dizilerin yapılmadığı görülmektedir.

10. Coodarbeşim Destanı

Coodarbeşim Destanı, Kırgız destan geleneğinin önemli eserlerinden biri olup Er Töştük Destanı'nın devamı niteliğindedir. Bu destan, kahraman Coodarbeşim'in babasının tamamlayamadığı görevleri üstlenerek giriştiği maceraları anlatır. Destan, 1940'lı yıllardan itibaren derlenmeye başlanmış ve çeşitli varyantları 1960'lı yıllarda kayda geçirilmiştir. Ancak mevcut bilgilere göre

Coodarbeşim Destanı'na doğrudan dayanan bir sinema filmi veya televizyon dizisi bulunmamaktadır. Bu destan, daha çok akademik çalışmalar ve yazılı kaynaklar aracılığıyla günümüze ulaşmıştır. Kırgız Destanları XIV: Coodarbeşim Destanı Cıldız Alimova tarafından hazırlanmıştır. Bu kitapta destanla ilgili şu tespitler mevcuttur: Coodarbeşim Destanı, Er Töştük Destanı'nın devamı niteliğindedir. Destanda, Coodarbeşim'in babasının yarım bıraktığı işleri tamamlamak için giriştiği maceralar anlatılır. Bu yönüyle, Kırgız destancılık geleneğinde sıkça görülen "babadan evlada geçen kahramanlık" temasını yansıtır. Cıldız Alimova'nın hazırladığı çalışmada, destanın 1940'lardan itibaren derlenmeye başlandığı ve 1960'lardan sonra yazılı kaynaklarda yer bulduğu belirtilmektedir. Ancak Er Töştük kadar üzerinde durulmamıştır (Alimova 23).

Coodarbeşim Destanı, Kırgız destan geleneğinin önemli bir parçası olarak halk anlatıları ve akademik çalışmalar yoluyla yaşatılmaktadır. Bu destanın sinema veya televizyon gibi görsel medya alanlarında henüz bir uyarlaması bulunmamakla birlikte, ileride bu alanda çalışmalar yapılması, destanın daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlayabilir.

11. Alp Er Tunga Destanı'na Dayalı Medya İçerikleri

Diriliş: Ertuğrul (TRT Dizisi): TRT'nin popüler dizisi Diriliş: Ertuğrul'un 75. bölümünde, karakterlerden Bamsı Beyrek, Alp Er Tunga Destanı'ndan bir ağıt (sagu) okur. Bu sahne, destanın kültürel etkisinin modern Türk televizyon yapımlarına yansımalarının bir örneğidir. YouTube platformunda, Alp Er Tunga Destanı'nı konu alan çeşitli belgesel ve anlatım videoları bulunmaktadır.

Alp Er Tunga Destanı üzerine çeşitli yazılı ve akademik kaynaklar mevcuttur: *Alp Er Tunga Destanı*, Prof. Dr. Necati Demir tarafından kaleme alınmıştır. Destanın detaylı bir analizini sunmaktadır. Alp Er Tunga, MÖ 7. yüzyılda yaşamıştır ve Saka Devleti'nin hükümdarı olarak bilinir. Türkistan'daki çeşitli Türk boylarını bir araya getirerek Turan adı verilen coğrafyada bir birlik oluşturmuş ve bu birliği simgeleyen Turan Devleti'ni kurmuştur. Kaynaklara göre, yönetim merkezi bugünkü Özbekistan ve Doğu Türkistan'dadır. Bu merkezden yola çıkarak Kafkasları geçmiş; Anadolu, Suriye ve Filistin'e kadar geniş bir coğrafyada 28 yıl hüküm sürmüştür (Demir 11).

Alp Er Tunga, MÖ 7. yüzyılda yaşamış, Sakalar dönemine ait kahraman bir Türk hükümdarıdır. Orta Asya'daki Türk boylarını birleştirerek Saka Devleti'ni kurmuş, ardından Kafkasları aşarak Anadolu, Suriye ve Mısır'a kadar seferler düzenlemiştir. Hayatı savaşlarla geçen Alp Er Tunga, uzun süredir mücadele ettiği İranlı Med hükümdarı Keyhusrev'in davetinde hileyle öldürülmüştür. Hem Türk hem de İran geleneğinde iz bırakan bu mücadeleler, asırlarca anlatılmıştır. Kaynaklarda Alp Er Tunga; Asur metinlerinde Maduva, Herodot'ta Madyes, İran ve İslâm literatüründe ise Efrasyab adıyla anılmaktadır (Günay 3).

Alp Er Tunga Destanı, doğrudan bir sinema filmi veya televizyon dizisi olarak

uyarlanmasa da Türk kültüründe önemli bir yer tutmakta ve çeşitli medya içeriklerinde dolaylı olarak işlenmektedir.

12. Şu Destanı

Şu Destanı ile ilgili Mehmet Alperen'in 2007 yılında Karakutu yayınları tarafından basılan Şu Destanı adlı kitabı bulunmaktadır (Alperen,7). Kitabın önsözünde şu açıklamalar yer almaktadır: "Şu, genç, zeki ve kudretli bir Saka kağanıdır. Boz yeleli kurdun efendisi olarak anılır ve bilgelere kulak vererek halkının birliğini gözetir. Şu Destanı Büyük İskender'in ordularını durduran Saka Türkleri ve kağanları Şu'nun hikâyesidir."

Şu Destanı'na adını veren Şu, MÖ 4. yüzyılda yaşamış bir Türk hükümdarıdır. Onun hayatı ve Büyük İskender'in Türk topraklarına seferi etrafında şekillenen bu destan, Türkler arasında uzun yıllar sözlü olarak yaşatılmıştır. XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud, Divânü Lûgati't-Türk adlı eserinde "Türkmen" maddesi altında, bu destanın öyküsünü nesir şeklinde kayda geçirmiştir.

Şu Destanı, MÖ 330-327 yıllarında Büyük İskender'in Orta Asya seferleriyle ilişkilidir. Destana göre, İskender Türk yurduna doğru ilerlerken genç hükümdar Şu, savaşmak yerine halkıyla birlikte doğruya çekilmeyi tercih eder. Ancak 22 aile yurtlarını terk etmeyip geride kalır. Onlara katılmak isteyen iki kişiyle karşılaştıklarında, "İskender geçicidir, bekleyin!" anlamında "Kal aç!" derler. Bu ifade, daha sonra Kalaç boyunun adı olur. İskender bu 22 kişiyi görünce "Türk manend" (Türk'e benziyor) der ve bu söz, Türkmen adının kaynağı kabul edilir. Şu, Uygurların yanına sığınır; Uygurlar gece baskınıyla İskender'in öncü birliklerini bozguna uğratar. Ardından barış sağlanır. İskender bölgeden ayrılırken şehirler inşa ettirir; Şu ise Balasagun'da kendi adını taşıyan şehri kurar (Günay 1).

Şu Destanı'nın sinema veya televizyon gibi görsel medya alanlarında henüz bir uyarlaması bulunmamaktadır.

13. Satuk Buğra Han Destanı

Türk-İslam tarihinin önemli figürlerinden biri olan Karahanlı hükümdarı Satuk Buğra Han'ın İslamiyet'i kabulü ve bu dini yayma mücadelesini anlatan destansı bir eserdir. Bu destana doğrudan dayanan bir sinema filmi veya televizyon dizisi bulunmamaktadır.

Bununla birlikte Satuk Buğra Han ve destanı hakkında çeşitli belgesel ve sesli kitap çalışmaları mevcuttur:

Satuk Buğra Han Belgeseli-Tarihi Değiştiren Yüzler: Bu belgesel, Satuk Buğra Han'ın hayatını ve İslamiyet'i kabul sürecini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Yapım: Sin-B-Ar Film Yönetmen: Tunç Boran - Barış Duran Senaryo : Tunç Boran Müzik: Cenk Yeles Yapım: 2009 (<https://www.youtube.com/watch?v=-UjwlX00gt4>)

Prof. Dr. Necati Demir'in hazırladığı *Satuk Buğra Han Destanı* eserinde destan ile

ilgili şu açıklamalar bulunmaktadır: "Satuk Buğra Han, İslamiyet'i kabul eden ilk Türk hakanı olarak bilinir. 12 yaşında İslam'la tanışmış, inancını öğrenip yaymak için mücadele etmiş ve 25 yaşında Karahanlı tahtına geçmiştir. 955 yılında vefat eden Satuk Buğra Han'ın döneminde yüz binlerce Türk Müslüman olmuştur." Bu süreci anlatan bilgiler, Tezkire-i Ebû'n Nasr Samanî, Tezkire-i Satuk Buğra Han ve Buğra Hanlar Tezkiresi gibi kaynaklarda yer alır. (Demir 12).

Satuk Buğra Han Destanı, Türk kültüründe önemli bir yer tutmakta olup sinema ve televizyon alanında daha fazla uyarlamaya konu olabilecek zengin bir içeriğe sahiptir. Bu destanın görsel medya aracılığıyla daha geniş kitlelere ulaştırılması, Türk-İslam tarihinin önemli bir döneminin tanıtılması açısından faydalı olacaktır.

14. Yaradılış Destanı

Yaradılış Destanı evrenin oluşumu, iyilik-kötülük dengesi ve kozmik düzen üzerine kuruludur. 19. yüzyılda Prof. W. Radloff tarafından Altay Türkleri arasında derlenmiştir. Destan, özellikle Şamanizm başta olmak üzere Türklerin eski inanç sistemlerinin izlerini taşır. Şamanizm'e göre iyi ruhlar göğe, kötü ruhlar yer altına gider. Bu destan, Türk mitolojisi ve inanç dünyası açısından önemli bir kaynaktır.

Yaradılış Destanı Türk Mitoloji adında YouTube'da kısa video bulunmaktadır. Eski Türklerin de diğer kavimler gibi kendilerine özgü yaratılış efsaneleri vardır. Ancak zamanla farklı dinlerin etkisiyle özgün kozmogonilerini büyük ölçüde yitirmişlerdir. 19. yüzyılda Verbitsky ve Radloff'un Altaylı ve Yeniseyli Türk boylarından derlediği yaradılış efsanelerinde Hint-İran ve Yahudi etkileri görülür. Bu anlatılarda tanrılar, var olan maddelere şekil verir; yoktan yaratma düşüncesi ise muhtemelen Sami dinlerden geçmiştir. Radloff'un derlediği Altay efsanesinde "yerin yaratılışı" (yering pütkeni) konu edilir (Yaradılış Destanı Türk Mitoloji).

Bu destan, farklı kültürlerde çeşitli şekillerde ele alınmış ve bazı film ve dizi yapımlarına ilham kaynağı olmuştur.

Altay Yaratılış Destanı -Türk Mitolojisi (YouTube). Altay Türklerinin kozmogonik destanı olan Yaratılış Destanı'nı detaylı bir şekilde anlatan bir video içeriğidir (Kayar, Alper. *Altay Yaratılış Destanı – Türk Mitolojisi*).

Verbitskiy-Altay Yaratılış Miti (YouTube): Bir teolog, etnograf ve misyoner olan Vasili İvanoviç Verbitskiy'nin 19. yüzyılda Altay Türkleri arasından derlediği yaratılış miti, Bahaeddin Ögel'in Türk Mitolojisi serisinin ilk cildinde yer aldığı şekliyle aktarılmıştır.

Yaradılış Destanı hem dinî hem de mitolojik açıdan zengin bir içeriğe sahip olup farklı yapımlar ve kaynaklar aracılığıyla izleyici ve okuyuculara sunulmuştur. Özellikle 2000'li yıllardan sonra, Türk televizyonlarında millî kimliği önceleyen yapımların artışı dikkat çekmektedir. Diriliş: Ertuğrul, Kuruluş: Osman, Alparslan:

Büyük Selçuklu, Destan gibi dizilerde, kahramanlık, fedakârlık, cihangirlik ve adalet gibi destansı temalar açık biçimde yer almaktadır. Bu dizilerde kullanılan anlatı yapısı, Dede Korkut Hikâyelerindeki "baba-oğul ilişkisi", "tehlikeye karşı cesaretle çıkış", "toplumsal düzenin savunulması" gibi motiflerle paralellik gösterir. Aynı şekilde sinema alanında Battal Gazi, Kara Murat gibi filmler, destan kahramanlarının yeniden üretildiği anlatılar olarak dikkat çeker.

Bu yapımlar, yalnızca eğlence amaçlı içerik sunmanın ötesinde, toplumsal belleği inşa eden ve kimlik politikalarını destekleyen araçlar hâline gelmiştir. Özellikle genç izleyiciler üzerinde millî duyguların pekişmesi, tarihsel bilinç oluşumu ve kültürel aidiyetin güçlenmesi açısından önemli etkiler yaratmaktadır.

Amerikan sineması Hollywood'da, destan (epic) ve mitolojik kaynaklı filmler sinema tarihinin en etkili ve geniş başarısı yüksek yapımları arasında yer alır. Bu filmler çoğunlukla Yunan, Roma, İskandinav, Mezopotamya ve İncil kaynaklı efsanelerden ya da kahramanlık anlatılarından beslenmiştir.

Hollywood yapımı destan kökenli geniş rekorlarına ulaşan başlıca filmlerden bazıları şunlardır: 2004 yapımı, yönetmenliğini Wolfgang Petersen'in yaptığı Troy (Truva) filmi, Homeros'un İlyada destanına dayanan mitolojik destan filmidir. 2006 yapımı Zack Snyder'in yönettiği 300 Spartalı filmi Thermopylae Savaşı/Herodot mitolojisine dayanmaktadır. Ridley Scott'ın yönettiği 2000 yapımı Gladiator epik dramatisasyon yapılarak Roma tarihi anlatılmıştır. Louis Leterrier'in yönettiği 2010 yapımı Clash of the Titans filmi Perseus-Yunan mitolojisine dayanmaktadır. 2011 yapımı, yönetmenliğini Tarsem Singh'in yaptığı Immortal filmi Theseus ve Titanlar-Yunan mitolojisi ve destanına dayanmaktadır. William Wyler'in yönetmen olduğu 1959 yapımı Ben-Hur filmi İncil dönemi epik olup Oscar ödülü almıştır. Ridley Scott yapımı, Exodus: Gods and Kings filmi 2014 yapımı olup Musa-Eski Ahit mitolojisine dayanmaktadır. Darren Aronofsky'in yönettiği 2014 yapımı Noah filmi Nuh Tufanı- İncil konuludur. Peter Jackson'ın yönettiği 2002-2003 yılı The Lord of the Rings serisi, Tolkien'in modern destanı (epic fantasy) temalıdır. Peter Jackson'ın yönettiği 2012-2014 yılı The Hobbit serisi Tolkien – öncesi filmi destan konuludur. Kenneth Branagh yönettiği 2011 yapımı Thor (Marvel) İskandinav mitolojisi (modernize) desteklidir. Patty Jenkins'in yönettiği 2017 yapımı Wonder Woman, Amazon mitolojisine (Yunan etkisi) dayanmaktadır. Sıraladığımız filmler ve serilerin geniş hasılat etkileri milyar dolarları bulmaktadır.

SONUÇ

Türk destanları, modern medya aracılığıyla yeniden üretilmekte ve görsel anlatılar yoluyla geniş kitlelere ulaştırılmaktadır. Dizi ve sinema yapımları, bu geleneksel anlatıları çağdaş estetik ve teknolojik imkânlarla harmanlayarak kültürel sürekliliği sağlamaktadır. Destanlar, yalnızca edebî ya da sanatsal değil, aynı zamanda sosyolojik ve ideolojik bir işlev de üstlenmektedir. Türk

destanlarının dizi ve sinema üzerindeki etkisi, kültürel kimliğin günümüz medyasında nasıl temsil edildiğini anlamak açısından önemli bir çalışma alanı oluşturmaktadır.

Türk destanları, sinema ve televizyon yoluyla sadece görsel bir aktarıma değil, aynı zamanda millî kimliğin ve tarihsel bilincin yeniden inşasına hizmet eder. Gerek birebir uyarlama gerekse tematik esinlenme yoluyla destanlar, sinema dilinde yeni bir anlam düzlemine taşınmış; kahramanlık anlatısı modern izleyiciyle buluşturulmuştur.

Doğrudan "destan" olarak sinemalarda uluslararası gişe rekoru kıran bir Türk yapımı şu ana kadar olmamakla birlikte, Fetih 1453, Battal Gazi ve Diriliş: Ertuğrul gibi yapımlar, epik anlatılar üzerinden çok büyük ilgi toplamış, ulusal sinema tarihinde önemli yerler edinmiştir. Türk destanlarının daha geniş ulusal ve uluslararası seyirciye buluşturan gişe hasılatları milyar dolarları bulan film ve dizi serilerinin yapılması sadece bir kültürel anlatının görselleştirilmesi değil, aynı zamanda kültürel diplomasi, kimlik inşası ve küresel algı yönetimi açısından stratejik bir tercihtir. Destanlar, bir milletin kolektif hafızasını, değerlerini, mitlerini yansıtan metinlerdir. Sinema, bu değerleri görsel hafızaya kazıyarak sadece kendi toplumuna değil tüm dünyaya tanıtma gücüne sahiptir. Sinema aracılığıyla sunulan destanlar, ülkenin yumuşak gücünü artırır. Hollywood'un Yunan ve Roma mitolojisi üzerinden ABD'nin küresel etkisini güçlendirmesi buna örnektir. Türkiye'nin Dede Korkut, Manas veya Ergenekon gibi destanlarını yüksek prodüksiyonlu filmlerle dünyaya sunması, kültürel etkinlik alanını genişletir. Destanlara dayanan filmlerle tanıtılan bölgeler, turistik destinasyon haline gelir. Mitolojik figürlerin geçtiği yerler, ziyaretçi çeken "kültürel rota"lara dönüşebilir. Destanlar, genç nesillere klasik metinlerle değil, dijital ve görsel anlatımla daha etkili aktarılabilir. Sinema, genç kuşakla destan arasında anlamsal köprü kurar. Görsel kültür çağında metin yerine sinema daha erişilebilirdir. Modern devletler için destanlar, ulusal bilinç ve kimliğin tarihsel meşruiyet kaynağıdır. Bu anlatılar, sinema aracılığıyla millî birlik duygusunu pekiştirir.

KAYNAKÇA

- Abdulla, Kamal. *Mitten yazıya veya gizli Dede Korkut*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2019.
- Abdulla, Kamal. *Dede Korkut Kitabı'nın poetikasına giriş : şafak varyantı*. Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2020.
- Açın, Salih Mehmet. *Dede Korkut hikayeleri*. Koridor Yayıncılık, İstanbul, 2023.
- Aktulum, Kubilay. *Sinema ve Metinlerarasılık* *Filmlerarası Etkileşimler ve Aktarımlar*. Çizgi 2018.
- Alimova, Cıldız. *Kırgız destanları XIV: Coodarbeşim Destanı*. Türk Dil Kurumu Yayınları Ankara, 2017.
- Aliyev, Kamran. *Açık kitap: Dede Korkut*. Editör Göktürk Ömer Çakır, Çevirmen Rabia Işık, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018.
- Alperen, Mehmet. *Şu Destanı*. Karakutu Yayınları, 2007.
- Aslan, Ensar. *Türk Halk Edebiyatı*. Pegem Akademi, 2017.
- Aydın, Köksal. *Dede Korkut: günümüz Türkçesiyle*. Pamiray Yayınları, İstanbul, 2018.
- Aytaç, Pakize Pervin. *Kültürel Kimlik ve Ergenekon Destanı*. Düşünce Dünyasında Türkiz, 5(26), 2022, 37-7.
- Bekki, Salahaddin. *Maaday- Kara / Altay Kahramanlık Destanı*. Ötüken Neşriyat, 2020.
- Bekki, Salahaddin. *Dedem korkut kitabı bibliyografyası üzerine bir deneme*. (Türkiye'deki yayınlar 1916-2013) Berikan Yayınevi, Ankara, 2015.
- Binyazar, Adnan. *Dede Korkut*. Editör M. Sabri Koz, düzelti Fahri Güllüoğlu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2023.
- Bozkurtların Ölümü (1949). <https://sinematikyesilcam.com/2015/12/nihal-atsiz-anlatiyor-bozkurtlar-ve-tarihi-turk-filmleri/?utm>. Erişim zamanı:04.06.2025.
- Çakan, Ayşegül. *Dede Korkut hikâyeleri: Kitab-ı Dedem Korkut*. Çevirmen Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2022.
- Çobanoğlu, Özkul. *Türk dünyası epik destan geleneği*. Akçağ Yayınları, Ankara, 2023.
- Danışmend Gaziden Emiroğulları Beyliğine Çepni Türkleri. (<https://www.youtube.com/watch?v=Q57LW1RAUsQ>). Erişim zamanı: 04.06.2025.
- Danışmend Gazi Destanı Podcast (18 dakika). (<https://www.youtube.com/watch?v=0JIFMrxLH6I>).
- Dede Korkut Hikayeleri: Bamsı Beyrek*. 2017, <https://puhutv.com/dede-korkut->

hikayeleri-bamsi-beyrek-izle. Erişim Zamanı: 03.06.2025.

Dede Korkut Hikayeleri (Çizgi film). 2025, [https://tr.wikipedia.org/wiki/Dede_Korkut_Hikayeleri_\(çizgi_film\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Dede_Korkut_Hikayeleri_(çizgi_film)). Erişim zamanı: 04.06.2025.

Demir, Necati. *Satuk Buğra Han Destanı*. Ötüken Neşriyat, 2020.

Demir, Necati. *Alp Er Tunga Destanı*. H Yayınları, 2023.

Demir, Necati. *Danışmend Gazi Destanı*. Hece Yayınları, 2006

Emeksiz, Abdulkadir. *Dede Korkut'un paltosu: Bamsı Beyrek boyu : inceleme - çeşitlemeler - şah Kasım hikayesi metni*. Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2016.

Erol, Hülya Arslan. *Bozoğlan (Yûsuf Beg-Ahmed Beg) destanı: inceleme, metin ve dizin*. Akçağ Yayınları, Ankara, 2008.

Fedakar, Selami. "Manas destanı." *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* I, 1996, 257-259.

Gariper, Kağan. "Köroğlu ve Deli Yusuf Filmlerinin Göstergelerarasılık ve Metinlerarasılık Bağlamında Değerlendirilmesi." *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017, s. 42, ss. 131-140.

Gökdağ, Bilgehan A. *Başlangıçtan günümüze : Türk Destanlar*. Akçağ Yayınları, Ankara, 2021.

Günay, Umay. *Türk Destanları*. 2025. http://www.dilbilimi.net/Turk_Destaları_Umay_Gunay.pdf.

Güzel, Ahmet. *Battal Gazi: tarihi - edebi - menkıbevi kişiliği*. Kitap Dünyası Yayınları Konya, 2012.

Güzel, Ahmet. *Dede korkut: tarihi - edebi - menkıbevi kişiliği*. Kitap Dünyası Yayınları Konya, 2012.

İnce Yakar, Halide Gamze. *Destanların Öğretiminde Film Kullanımının Ortaöğretim Türk Edebiyatı Derslerindeki Akademik Başarıya Etkisi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bilim Dalı, 2021.

Kayar, Alper. *Altay Yaratılış Destanı – Türk Mitolojisi* 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=v0ObLFY5wY0&t=298s>, Kaynak, Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi, Cilt I*, TTK Basımevi-Ankara, 1971, ss. 432-436.

Kazıbayev, Pamirbek. "Manas Destanı'nın 1000. Yılı." *Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi*, s. 3, ss. 7, Ekim 1995.

Koca, Osman. *Dede Korkut hikayeleri*. Hazırlayan Beyan Yayınları, İstanbul, 2021.

Korkmaz, Feryal; Tabaklar, Özcan. *Dede Korkut kitabı*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2018.

- Korkmaz, Ramazan. *Dede Korkut okumaları*. Kesit Yayınları, İstanbul, 2016.
- Kökler, Oğuz Kağan Destanı. <https://www.imdb.com/title/tt22150530/episodes/>. Erişim zamanı: 03.06.2025.
- Kurt, Ali. *Dede Korkut hikayeleri*. Birey Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- Küçük, Demet. *Fables choisies de Dede Korkut*. edite par, traduit par Mustafa Eren, Profil Kitap, Ankara, 2015.
- Naskali, Emine Gürsoy. Altay destanı : Maaday-kara ; editör : M. Sabri Koz Yapı Kredi Yayınları İstanbul, 2021.
- Oğuz, M. Öcal. Somut Olmayan Kültürel Miras ve Kültürel İfade Çeşitliliği." *Milli Folklor Dergisi*, s. 82, 2009, ss. 6-12, (15.09. 2014), <http://www.millifolklor.com/tr/sayfalar/82/01.pdf>.
- Ögeyik, Muhlise Coşkun. *Metinlerarasılık ve Yazın Eğitimi*. Anı Yayıncılık, Ankara, 2008.
- Özden, Yüksel. *Kitab-ı Dede Korkut: güncel okumalar*. Editör İbn Haldun Üniversitesi Yayınları, 2020.
- Özsoy, Bekir Sami. *Dede Korkut kitabı: (transkripsiyon, inceleme, sözlük)*. Akçağ Yayınları, Ankara, 2018.
- Sert, Mehmet; Biçer, Bekir. *Dânişmend Gazi destanı*. Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.
- Sevinç, Alaattin. *Destandan Modern Sinemaya: İlyada ve Odyseia 2025*. <https://www.typelish.com/b/destandan-modern-sinemaya-ilyada-ve-odyseia-117110> Erişim Zamanı: 12.10.2025.
- Şahin, Halil İbrahim. *Köroğlu destanı'nın harmandeli kolu üzerine mukayeseli bir araştırma*. Gazi Kitabevi Yayınları, Ankara, 2013.
- Tarih Obası*. 2023. https://www.youtube.com/watch?v=E5wEKWg_f5w Erişim Zamanı: 03.06.2025.
- Taşkıran, H. İbrahim. *Boğaç Han: Dede Korkut hikayeleri*. Erdem Yayınları, İstanbul, 2016.
- Taşkıran, H. İbrahim. *Deli Dumrul : Dede Korkut hikayeleri -2*. Hazırlayan ve Resimleyen: Mert Tugen, Erdem Yayınları, İstanbul, 2016.
- Taşlıova, M. Mete. *Oltu kolu (İnceleme-Metinler)*. Akçağ Yayınları, Ankara, 2016.
- Taş Alicenap, Çiğdem. "Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması." *Türklük Bilimi Araştırmaları*, s. 37, 2015, ss. 11-26, doi:10.17133/tba.63303.
- Terzioğlu, Şükran. *Dede Korkut hikayeleri*. Editör Merve Nur Erdoğan, Timaş Yayınları, İstanbul, 2020.

Tosun, Ali Rıza. *Dede Korkut: Tıpkı basım-Arap harfli metin çeviri yazı günümüz Tükçesi*. Hiperlink Yayınları, İstanbul, 2021.

Turan, Metin. *Türk Destanları* 2025. [http://www.insulaelibertatis.com/KitaKita/Turk _ Destanlari _ Ozetleri.pdf](http://www.insulaelibertatis.com/KitaKita/Turk_Destanlari_Ozetleri.pdf). Erişim zamanı: 02.06.2025.

Uçan, Hilmi. *Yazınsal Eleştiri ve Göstergebilim*. İstanbul: Perşembe Kitapları, 2002.

Yaradılış Destanı Türk Mitoloji. 2019. <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=BUBXvrlorlg&t=0s> Erişim Zamanı: 03.06.2025.

Yiğit, Hasan. *Dede Korkut öyküleri*. Başlık Yayınları, İstanbul, 2021.